

๔. ที่ผนขสุตต

[๒๐๑] เอวมเม สุตฺติ : เอกิ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ คิฑุมกุญฺเฏ ปพฺพเต สุกฺขธาเย. อถ ไช ที่ผนโข ปริพฺพาชโก, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สหฺธิ สมฺโมทิตฺ, สมฺโมทนีเย กถํ สารณียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนตํ อญฺจาสี. เอกมฺนตํ จิตฺโต ไช ที่ผนโข ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “อหํ หิ โภ โคตม เอวํวาทิ เอวํทิจฺฉิ สพฺพํ เม นกฺขมตี”ติ. ยาศิ ไช เต เอสา อคฺคิเวสฺสน ทิจฺฉิ “สพฺพํ เม นกฺขมตี”ติ, เอสาปิ เต ทิจฺฉิ นกฺขมตีติ. เอสา เจ^๑ เม โภ โคตม ทิจฺฉิ ขเมยฺย “ตํปิสฺส ตาทิสเมว, ตํปิสฺส ตาทิสเมวา”ติ. อโต ไช เต อคฺคิเวสฺสน พหุ หิ พหุตฺรา โลกสมฺมึ, เย เอวมานฺหฺสุ “ตํปิสฺส ตาทิสเมว, ตํปิสฺส ตาทิสเมวา”ติ. เต ตถฺยเจว ทิจฺฉิ นปฺปชฺชนฺติ, อถฺยเจว ทิจฺฉิ อุปาทียนฺติ. อโต ไช เต อคฺคิเวสฺสน ตนฺนุ หิ ตนฺตฺรา โลกสมฺมึ, เย เอวมานฺหฺสุ “ตํปิสฺส ตาทิสเมว, ตํปิสฺส ตาทิสเมวา”ติ, เต ตถฺยเจว ทิจฺฉิ ปชฺชนฺติ, อถฺยเจว ทิจฺฉิ น อุปาทียนฺติ.

สนฺติ อคฺคิเวสฺสน เอก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทินฺ เอวํทิจฺฉิน “สพฺพํ เม ขมตี”ติ. สนฺติ อคฺคิเวสฺสน เอก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทินฺ เอวํทิจฺฉิน “สพฺพํ เม นกฺขมตี”ติ. สนฺติ อคฺคิเวสฺสน เอก สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทินฺ เอวํทิจฺฉิน “เอกจํ เม ขมตี, เอกจํ เม นกฺขมตี”ติ. ตตฺร อคฺคิเวสฺสน เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทินฺ เอวํทิจฺฉิน “สพฺพํ เม ขมตี”ติ, เตสมยํ ทิจฺฉิ สาราคาย สนฺติเก สํโยคาย สนฺติเก อภินนฺทนาย สนฺติเก อชฺโฆสณานาย สนฺติเก อุปาทานาย สนฺติเก. ตตฺร อคฺคิเวสฺสน เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทินฺ เอวํทิจฺฉิน “สพฺพํ เม นกฺขมตี”ติ, เตสมยํ ทิจฺฉิ อสาราคาย สนฺติเก อสํโยคาย สนฺติเก อนภินนฺทนาย สนฺติเก อนชฺโฆสณานาย สนฺติเก อนูปาทานาย สนฺติเกติ.

[๒๐๒] เอวํ วุตฺเต ที่ผนโข ปริพฺพาชโก ภควนฺตํ เอตทวโจ “อุกฺกํเสตี^๒ เม ภวํ โคตโม ทิจฺฉิคตํ, สมฺกุกฺกํเสตี^๓ เม ภวํ โคตโม ทิจฺฉิคตฺนุ”ติ. ตตฺร อคฺคิเวสฺสน เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทินฺ เอวํทิจฺฉิน “เอกจํ เม ขมตี, เอกจํ เม นกฺขมตี”ติ. ยา หิ เตสํ ขมตี, สายํ ทิจฺฉิ สาราคาย สนฺติเก สํโยคาย สนฺติเก อภินนฺทนาย สนฺติเก อชฺโฆสณานาย สนฺติเก อุปาทานาย สนฺติเก. ยา หิ เตสํ นกฺขมตี, สายํ ทิจฺฉิ อสาราคาย สนฺติเก อสํโยคาย สนฺติเก อนภินนฺทนาย สนฺติเก อนชฺโฆสณานาย สนฺติเก อนูปาทานาย สนฺติเกติ ตตฺร อคฺคิเวสฺสน เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทินฺ เอวํทิจฺฉิน “สพฺพํ เม ขมตี”ติ. ตตฺถ วิญฺญู ปุริโส อิติ ปฏฺฐิสญฺจิกฺขติ: ยา ไช เม อยํ ทิจฺฉิ “สพฺพํ เม ขมตี”ติ, อิมญฺเจ อหํ ทิจฺฉิ งามสา ปรามาสา อภินนฺทสฺส โวหเรยฺย “อิทเมว สจฺจํ โมขมณฺณนุ”ติ. ทวีหิ เม อสฺส วิคฺคโห: โย จายํ สมโณ วา พฺรหฺมโณ วา เอวํวาทิ เอวํทิจฺฉิ “สพฺพํ เม นกฺขมตี”ติ, โย จายํ สมโณ วา พฺรหฺมโณ วา เอวํวาทิ เอวํทิจฺฉิ “เอกจํ เม ขมตี, เอกจํ เม นกฺขมตี”ติ

¹ ม. เอสาปิ, มัชฌิมนิกาย มัชฌิมป็นณาสกํ พระไตรปิฎก เล่ม ๑๔

² ส.อิ.,ม. อุกุกฺเสตี

³ ม. สมฺปหฺสตี

อิเมหิ เม⁴ อสฺส ทวีหิ วิคฺคโห. อิติ วิคฺคเห สติ วิวาโท, วิวาเท สติ วิฆาโต, วิฆาเต สติ วิหเสสา. อิติ โส วิคฺคหญจ วิวาทญจ วิฆาตญจ วิหเสญจ อตฺตนิ สมฺปสฺสमानิ ตญฺเจว ทิฏฺฐี ปชฺหติ, อญฺญญจ ทิฏฺฐี น อูปาทิยติ. เอวเมตาสฺ ทิฏฺฐีนํ ปหานํ โหติ, เอวเมตาสฺ ทิฏฺฐีนํ ปฏินิสฺสคฺโค โหติ.

[๒๐๓] ตตฺร อคฺคิเวสฺสน เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐีโน “สพฺพํ เม นกฺขมตี”ติ. ตตฺถ วิญญู ปุริโส อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ: ยา ไช เม อัยํ ทิฏฺฐี “สพฺพํ เม นกฺขมตี”ติ, อิมญฺเจ อหํ ทิฏฺฐี ฅามสา ปรามาสา อภินิวิสฺส โวหเรยฺยํ “อิทเมว สจฺจํ โมฆมญฺญนุ”ติ. ทวีหิ เม อสฺส วิคฺคโห: โย จายํ สมณฺเ วา พฺรหฺมโณ วา เอวํวาที เอวํทิฏฺฐี “สพฺพํ เม ขมตี”ติ, โย จายํ สมณฺเ วา พฺรหฺมโณ วา เอวํวาที เอวํทิฏฺฐี “เอกจฺจํ เม ขมตี, เอกจฺจํ เม นกฺขมตี”ติ อิเมหิ เม อสฺส ทวีหิ วิคฺคโห. อิติ วิคฺคเห สติ วิวาโท, วิวาเท สติ วิฆาโต, วิฆาเต สติ วิหเสสา. อิติ โส วิคฺคหญจ วิวาทญจ วิฆาตญจ วิหเสญจ อตฺตนิ สมฺปสฺสमानิ ตญฺเจว ทิฏฺฐี ปชฺหติ, อญฺญญจ ทิฏฺฐี น อูปาทิยติ. เอวเมตาสฺ ทิฏฺฐีนํ ปหานํ โหติ, เอวเมตาสฺ ทิฏฺฐีนํ ปฏินิสฺสคฺโค โหติ.

[๒๐๔] ตตฺร อคฺคิเวสฺสน เย เต สมณพฺรหฺมณา เอวํวาทีโน เอวํทิฏฺฐีโน “เอกจฺจํ เม ขมตี, เอกจฺจํ เม นกฺขมตี”ติ. ตตฺถ วิญญู ปุริโส อิติ ปฏิสญฺจิกฺขติ: ยา ไช เม อัยํ ทิฏฺฐี “เอกจฺจํ เม ขมตี, เอกจฺจํ เม นกฺขมตี”ติ, อิมญฺเจ อหํ ทิฏฺฐี ฅามสา ปรามาสา อภินิวิสฺส โวหเรยฺยํ “อิทเมว สจฺจํ โมฆมญฺญนุ”ติ. ทวีหิ เม อสฺส วิคฺคโห: โย จายํ สมณฺเ วา พฺรหฺมโณ วา เอวํวาที เอวํทิฏฺฐี “สพฺพํ เม ขมตี”ติ, โย จายํ สมณฺเ วา พฺรหฺมโณ วา เอวํวาที เอวํทิฏฺฐี “สพฺพํ เม นกฺขมตี”ติ. อิเมหิ เม อสฺส ทวีหิ วิคฺคโห. อิติ วิคฺคเห สติ วิวาโท, วิวาเท สติ วิฆาโต, วิฆาเต สติ วิหเสสา. อิติ โส วิคฺคหญจ วิวาทญจ วิฆาตญจ วิหเสญจ อตฺตนิ สมฺปสฺสमानิ ตญฺเจว ทิฏฺฐี ปชฺหติ, อญฺญญจ ทิฏฺฐี น อูปาทิยติ. เอวเมตาสฺ ทิฏฺฐีนํ ปหานํ โหติ, เอวเมตาสฺ ทิฏฺฐีนํ ปฏินิสฺสคฺโค โหติ.

[๒๐๕] อัยํ ไช ปน อคฺคิเวสฺสน กาโย ฐปี จาตุมฺมหาภูติโก มาตาเปตติกฺกสมฺภโว โอิทนกฺุมมาสุปฺจโย อนิจฺจจฺฉาทนปริมทฺทนภาทนวิทฺธฺสนนฺธมฺโม อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคฺโต คณฺทโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต ปฺรโต ปโลกโต สฺญญโต อนตฺตโต สมฺนุสฺสสิตฺทโพ, ตสฺสิมํ กายํ อนิจฺจโต ทุกฺขโต โรคฺโต คณฺทโต สลฺลโต อฆโต อาพาธโต ปฺรโต ปโลกโต สฺญญโต อนตฺตโต สมฺนุสฺสโต โย กายสฺมี กายจฺฉนฺโท กายสิเนโห กายนฺวยตา सा ปหฺียติ.

ติสฺโส ไช อิมา อคฺคิเวสฺสน เวทนา: สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมฺสุขา เวทนา. ยสฺมี อคฺคิเวสฺสน สมเย สุขํ เวทณํ เวเทติ, เนว ตสฺมี สมเย ทุกฺขํ เวทณํ เวเทติ, น อทุกฺขมฺสุขํ เวทณํ เวเทติ, สุขํเยว ตสฺมี สมเย เวทณํ เวเทติ. ยสฺมี อคฺคิเวสฺสน สมเย ทุกฺขํ เวทณํ เวเทติ, เนว ตสฺมี สมเย สุขํ เวทณํ เวเทติ, น อทุกฺขมฺสุขํ เวทณํ เวเทติ, ทุกฺขํเยว ตสฺมี สมเย เวทณํ เวเทติ. ยสฺมี อคฺคิเวสฺสน สมเย อทุกฺขมฺสุขํ เวทณํ เวเทติ, เนว ตสฺมี สมเย สุขํ เวทณํ เวเทติ, น ทุกฺขํ เวทณํ

⁴ อ.,ม. อัยํ ปาฐุ น ทิสฺสติ

เวเทติ, อทุกขมสุขขัเยว ตสฺมี สมเย เวหนํ เวเทติ. สุขาปี โข อคฺคิเวสฺสน เวทนา อนิจฺจา สงฺขตา
 ปฏิจฺจสมฺบุปฺปนา ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราคธมฺมา นิโรธธมฺมา, ทุกฺขาปี โข อคฺคิเวสฺสน เวทนา
 อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมฺบุปฺปนา ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราคธมฺมา นิโรธธมฺมา, อทุกขมสุขาปี โข
 อคฺคิเวสฺสน เวทนา อนิจฺจา สงฺขตา ปฏิจฺจสมฺบุปฺปนา ขยธมฺมา วยธมฺมา วิราคธมฺมา นิโรธธมฺมา.
 เอวํ ปสฺสํ อคฺคิเวสฺสน สุตฺวา อริยสวโก สุขายปี เวทนาย นิพฺพิหนฺตติ, ทุกฺขายปี เวทนาย
 นิพฺพิหนฺตติ, อทุกขมสุขายปี เวทนาย นิพฺพิหนฺตติ, นิพฺพิหนฺทํ วิรชฺชติ, วิราคา วิมฺุจฺจติ, วิมุตตสฺมี
 วิมุตตมิตติ ฌาณํ โหติ, “ซีณา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรหมจฺริยํ, กตํ กรรมํ, นาปรํ อิตถตฺตยา”ติ ปชานาติ.
 เอวํ วิมุตตจิตฺโต โข อคฺคิเวสฺสน ภิกฺขุ น เกนจि สํวทติ, น เกนจि วิวทติ. ยถจ โสเก วุตฺตํ, เตน
 ไวรติ อปรามสนฺติ.

[๒๐๖] เตน โข ปน สมเยน आयสฺมา สารีปฺตฺโต ภาควโต ปญฺจิตฺโต จิตฺโต โหติ ภาควนฺตํ
 วีชยมาโน.⁵ อถ โข आयสฺมโต สารีปฺตฺตสฺส เอตทโหสิ “เตสํ เตสํ กิร โน ภควา ธมฺมานํ อภิญญา
 ปหานมาห, เตสํ เตสํ กิร โน สุกฺโต ธมฺมานํ อภิญญา ปฏินิสฺสคฺคมาหา”ติ. อิติ หิทํ आयสฺมโต
 สารีปฺตฺตสฺส ปฏิสฺสวจิกฺขโต अनुปาทาย आसवेहि จิต्तํ วิมฺุจฺจ. ที่สมนฺชสฺส ปน ปริพฺพาชกสฺส วิรชฺ
 วิตมลํ ธมฺมจกฺขุ อุกฺพาติ “ยงฺกิญฺจि สมฺุทฺยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมน”ติ. อถ โข ที่สมนฺช
 ปริพฺพาชโก ทิฏฺฐธมฺโม ปตฺตธมฺโม วิทิตธมฺโม ปริโยคาพฺุหธมฺโม ตินฺณวิจฺจิกฺโข วิคตกถํโก
 เวสสารชฺชปฺตฺโต อปรปฺปจฺโย สตฺถสฺสเน ภาควนฺตํ เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, อภิกฺกนฺตํ
 โภ โคตม; เสยฺยถาปี โภ โคตม นิภกฺขชฺชิต्तํ วา อุกฺกชฺชชฺชเยย, ปฏิจฺจณฺนํ วา วิวเรยฺย, มฺุพฺุหสฺส วา
 มคฺคํ อาจิกฺกชฺชเยย, อนฺุทกาเร วา เตลปฺชฺชิต्तํ ธาเรยฺย ‘จกฺขมฺนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตี’ติ, เอวเมว โข
 โภตา โคตเมน อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต. เอสาหิ ภาควนฺตํ โคตมํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ
 ภิกฺขุสฺสเมว, อฺุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตํ สรณํ คตฺน”ติ.

ที่สมนฺชสฺส ตํ นิฏฺฐิตํ จตฺตถิ.

⁵ อ.,ม. พีชยมาโน

๔. ทิณขสูตร

ว่าด้วยปริพาชกชื่อทิณขะ

[๒๐๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ถ้ำสุกรขาตา ที่ภูเขาคิชฌกูฏ เขตกรุงราชคฤห์ ครั้งนั้นแล ปริพาชกชื่อทิณขะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกัน แล้วยืนอยู่ ณ ที่สมควรได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ข้าแต่ท่านพระโคตม ความจริง ข้าพระองค์มีวาตะ อย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า “สิ่งทั้งปวงไม่เป็นที่พอใจแก่เรา”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อัคริเวสสนะ แม้ทิฏฐิของท่านที่ว่า “สิ่งทั้งปวงไม่เป็นที่พอใจแก่เรา” นั้น ก็ไม่น่าเป็นที่พอใจแก่ท่านด้วย”

“ท่านพระโคตม ข้าพระองค์ก็ยังไม่พอใจทิฏฐินั้นว่า “แม้คำกล่าวนั้นก็จะพึงเป็นเช่นนั้น แม้คำกล่าวนั้นก็จะพึงเป็นเช่นนั้น”

“อัคริเวสสนะ คนเหล่าใดกล่าวอย่างนี้ว่า “แม้คำกล่าวนั้นก็จะพึงเป็นเช่นนั้น แม้คำกล่าวนั้นก็จะพึงเป็นเช่นนั้น” ในโลกนี้ คนเหล่านั้นละทิฏฐินั้นไม่ได้ และยังยึดถือทิฏฐิอื่นอยู่ คนเหล่านั้นมีจำนวนมากกว่าคนที่ละได้

คนเหล่าใดกล่าวอย่างนี้ว่า “แม้คำกล่าวนั้นก็จะพึงเป็นเช่นนั้น แม้คำกล่าวนั้นก็จะพึงเป็นเช่นนั้น” ในโลกนี้ คนเหล่านั้นละทิฏฐินั้นได้ และไม่ยึดถือทิฏฐิอื่น คนเหล่านั้นมีจำนวนน้อยกว่าคนที่ละไม่ได้

ทิฏฐิเป็นเหตุให้เกิดวิวาท

มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่งผู้มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า “สิ่งทั้งปวงเป็นที่พอใจแก่เรา”

มีสมณพราหมณ์อีกพวกหนึ่งผู้มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า “สิ่งทั้งปวงไม่เป็นที่พอใจแก่เรา”

มีสมณพราหมณ์อีกพวกหนึ่งผู้มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า “บางสิ่งเป็นที่พอใจแก่เรา บางสิ่งไม่เป็นที่พอใจแก่เรา”

บรรดาทิฏฐิเหล่านั้น ทิฏฐิของสมณพราหมณ์ผู้มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า “สิ่งทั้งปวงเป็นที่พอใจแก่เรา” นั้น อยู่ใกล้ความกำหนด ใกล้กิเลสเครื่องผูกสัตว์ไว้ ใกล้กิเลสเป็นเหตุผลิตเพิลิน ใกล้กิเลสเป็นเหตุเกาะติด ใกล้กิเลสเป็นเหตุยึดมั่น

อัคริเวสสนะ บรรดาทิฏฐิเหล่านั้น ทิฏฐิของสมณพราหมณ์ผู้มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า “สิ่งทั้งปวงไม่เป็นที่พอใจแก่เรา” นั้น อยู่ใกล้ความไม่กำหนด ใกล้ธรรมเป็นเครื่องเปลื้องสัตว์ ใกล้ธรรมที่ไม่เป็นเหตุผลิตเพิลิน ใกล้ธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกาะติด ใกล้ธรรมที่ไม่เป็นเหตุยึดมั่น”

[๒๐๒] เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ทิณขปริพาชกได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า “ท่านพระโคตมยกย่องทิฏฐิของข้าพระองค์หรือ ท่านพระโคตมยกย่องทิฏฐิของข้าพระองค์หรือ”

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า “อัคริเวสสนะ บรรดาทิวฐิเหล่านั้ ทิวฐิของสมณพราหมณผู้มีวาทะ อย่างนี้ มีทิวฐิอย่างนี้ว่า “บางสิ่งเป็นที่พอใจแก่เรา บางสิ่งไม่เป็นที่พอใจแก่เรา” นั้น ส่วนที่เห็นว่าเป็นที่พอใจ อยู่ใกล้ความกำหนด ใกล้กิเลสเป็นเครื่องผูกสัตว์ไว้ ใกล้กิเลสเป็นเหตุผลิตเพลิน ใกล้กิเลสเป็นเหตุเกาะติด ใกล้กิเลสเป็นเหตุยึดมั่น ส่วนที่เห็นว่าเป็นที่พอใจ อยู่ใกล้ความไม่กำหนด ใกล้ธรรมเป็นเครื่องเปลือสัตว์ ใกล้ธรรมที่ไม่เป็นเหตุผลิตเพลิน ใกล้ธรรมที่ไม่เป็นเหตุเกาะติด ใกล้ธรรมที่ไม่เป็นเหตุยึดมั่น

บรรดาทิวฐิเหล่านั้ ทิวฐิของสมณพราหมณผู้มีวาทะอย่างนี้ มีทิวฐิอย่างนี้ว่า “สิ่งทังปวงเป็นที่พอใจแก่เรา” นั้น วิญญูชนยอมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า “ถ้าเราจะยึดมั่นถือมั่นทิวฐิของเราว่า “สิ่งทังปวงเป็นที่พอใจแก่เรา” แล้วยืนยันอย่างแข็งขันว่า “นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง” เราก็จะพึงถือผิดจากสมณพราหมณ ๒ พวกนี้ คือ

๑. สมณะหรือพราหมณผู้มีวาทะอย่างนี้ มีทิวฐิอย่างนี้ว่า “สิ่งทังปวงไม่เป็นที่พอใจแก่เรา”
๒. สมณะหรือพราหมณผู้มีวาทะอย่างนี้ มีทิวฐิอย่างนี้ว่า “บางสิ่งเป็นที่พอใจแก่เรา บางสิ่งไม่เป็นที่พอใจแก่เรา”

เมื่อเราถือผิดจากสมณพราหมณ ๒ พวกนี้ ก็จะมีการทุมเถียงกัน เมื่อมีการทุมเถียงกัน ก็จะมีการทำลายกัน เมื่อมีการทำลายกัน ก็จะมีการเบียดเบียนกัน วิญญูชนนั้นเมื่อพิจารณาเห็นการถือผิดกัน การทุมเถียงกัน การทำลายกัน และการเบียดเบียนกันในตน จึงละทิวฐินั้น และไม่ยึดถือทิวฐิอื่น การละ การสลัดทังทิวฐิเหล่านั้ ย่อมมีได้ด้วยประการอย่างนี้

[๒๐๓] อัคริเวสสนะ บรรดาทิวฐิเหล่านั้ ทิวฐิของสมณพราหมณผู้มีวาทะอย่างนี้ มีทิวฐิอย่างนี้ว่า “สิ่งทังปวงไม่เป็นที่พอใจแก่เรา” วิญญูชนยอมพิจารณาเห็น ดังนี้ว่า “ถ้าเรายึดมั่นถือมั่นทิวฐิของเราว่า “สิ่งทังปวงไม่เป็นที่พอใจแก่เรา” แล้วยืนยันอย่างแข็งขันว่า “นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง” เราก็จะพึงถือผิดจากสมณพราหมณ ๒ พวกนี้ คือ

๑. สมณะหรือพราหมณผู้มีวาทะอย่างนี้ มีทิวฐิอย่างนี้ว่า “สิ่งทังปวงเป็นที่พอใจแก่เรา”
๒. สมณะหรือพราหมณผู้มีวาทะอย่างนี้ มีทิวฐิอย่างนี้ว่า “บางสิ่งเป็นที่พอใจแก่เรา บางสิ่งไม่เป็นที่พอใจแก่เรา”

เมื่อเราถือผิดจากสมณพราหมณ ๒ พวกนี้ ก็จะมีการทุมเถียงกัน เมื่อมีการทุมเถียงกัน ก็จะมีการทำลายกัน เมื่อมีการทำลายกัน ก็จะมีการเบียดเบียนกัน วิญญูชนนั้นเมื่อพิจารณาเห็นการถือผิดกัน การทุมเถียงกัน การทำลายกัน และการเบียดเบียนกันในตน จึงละทิวฐินั้น และไม่ยึดถือทิวฐิอื่น การละ การสลัดทังทิวฐิเหล่านั้ ย่อมมีได้ด้วยประการอย่างนี้

[๒๐๔] อัคริเวสสนะ บรรดาทิวฐิเหล่านั้ ทิวฐิของสมณพราหมณผู้มีวาทะอย่างนี้ มีทิวฐิอย่างนี้ว่า “บางสิ่งเป็นที่พอใจแก่เรา บางสิ่งไม่เป็นที่พอใจแก่เรา” นั้น วิญญูชนยอมพิจารณาเห็น ดังนี้ว่า “ถ้าเรายึดมั่นถือมั่นทิวฐิของเราว่า “บางสิ่งเป็นที่พอใจแก่เรา บางสิ่งไม่เป็นที่พอใจแก่เรา”

แล้วยืนยันอย่างแข็งขันว่า “นี่เท่านั้นจริง อย่างอื่นไม่จริง” เราก็จะพึงถือผิดจากสมณพราหมณ์ ๒ พวกนี้ คือ

๑. สมณะหรือพราหมณ์ผู้มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า “สิ่งทั้งปวงเป็นที่พอใจแก่เรา”
๒. สมณะหรือพราหมณ์ผู้มีวาตะอย่างนี้ มีทิฏฐิอย่างนี้ว่า “สิ่งทั้งปวงไม่เป็นที่พอใจแก่เรา”

เมื่อเราถือผิดจากสมณพราหมณ์ ๒ พวกนี้ ก็จะมีการทู่เถียงกัน เมื่อมีการทู่เถียงกัน ก็จะมีการทำลายกัน เมื่อมีการทำลายกัน ก็จะมีการเบียดเบียนกัน วิญญูชนนั้นเมื่อพิจารณาเห็นการถือผิดกัน การทู่เถียงกัน การทำลายกัน และการเบียดเบียนกันในตน จึงละทิฏฐินั้น และไม่ยึดถือทิฏฐิอื่น การละ การสลัดทิ้งทิฏฐิเหล่านั้น ย่อมมิได้ด้วยประการอย่างนี้

[๒๐๕] อัคคิเวสสนะ รูปกายนี้เกิดจากมหาภูตรูป ๔ มีมารดาบิดาเป็นแดนเกิด เติบโตด้วยข้าวสุกและขนมกุมมาส มีความไม่เที่ยง มีการได้ทำปิบนวด แตกสลาย และกระจัดกระจายไปเป็นธรรมดา ท่านควรพิจารณาเห็นโดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นदुจโรค เป็นदुจหัวผี เป็นदुจลูกศร เป็นสิ่งคับแค้น เป็นสิ่งเบียดเบียน เป็นदुจผู้อื่น เป็นสิ่งที่ต้องแตกสลาย เป็นของว่างเปล่า เป็นอนัตตา เมื่อท่านพิจารณาเห็นกายนี้โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นदุจโรค เป็นदุจหัวผี เป็นदुจลูกศร เป็นสิ่งคับแค้น เป็นสิ่งเบียดเบียน เป็นदุจผู้อื่น เป็นสิ่งที่ต้องแตกสลาย เป็นของว่างเปล่า เป็นอนัตตา ท่านย่อมละความพอใจในกาย ความเยื่อใยในกาย และความยอมตามกายได้

เวทนา ๓

เวทนา ๓ ประการนี้ คือ

๑. สุขเวทนา
๒. ทุกขเวทนา
๓. อทุกขมสุขเวทนา

เมื่อใดบุคคลได้เสวยสุขเวทนา เมื่อนั้นเขาไม่ได้เสวยทุกขเวทนา ไม่ได้เสวยอทุกขมสุขเวทนา ได้เสวยแต่สุขเวทนาเท่านั้น เมื่อใดบุคคลเสวยทุกขเวทนา เมื่อนั้นเขาไม่ได้เสวยสุขเวทนา ไม่ได้เสวยอทุกขมสุขเวทนา ได้เสวยแต่ทุกขเวทนาเท่านั้น เมื่อใดบุคคลเสวยอทุกขมสุขเวทนา เมื่อนั้นเขาย่อมไม่ได้เสวยสุขเวทนา ไม่ได้เสวยทุกขเวทนา ได้เสวยแต่อทุกขมสุขเวทนาเท่านั้น

สุขเวทนาไม่เที่ยง ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น มีความสิ้นไป เสื่อมไป คลายไป และดับไปเป็นธรรมดา แม้ทุกขเวทนามิเที่ยง ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น มีความสิ้นไป เสื่อมไป คลายไป และดับไปเป็นธรรมดา แม้อทุกขมสุขเวทนามิเที่ยง ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น อาศัยปัจจัยเกิดขึ้น มีความสิ้นไป เสื่อมไป คลายไป และดับไปเป็นธรรมดา

อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว เมื่อเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายสุขเวทนา ทุกขเวทนา และอทุกขมสุขเวทนา เมื่อเบื่อหน่ายย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนดจึงหลุดพ้น เมื่อหลุดพ้นแล้ว ก็มีญาณ

หยั่งรู้ว่าหลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า “ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป”

อัคคิเวสสนะ ภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วอย่างนี้ย่อมไม่ทะเลาะวิวาททุ่มเถียงกับใคร ๆ โวหารใดที่ชาวโลกนิยมพูดกันก็ไม่ยึดมั่นกล่าวไปตามโวหารนั้น”

[๒๐๖] สมัยนั้น ท่านพระสารีบุตรยืนถวายงานพัด ณ เบื้องพระปฤษฎางค์พระผู้มีพระภาค ได้คิดว่า “ได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคทรงรู้อย่างนี้แล้ว ตรัสการละกรรมเหล่านั้น ๆ แก่เราทั้งหลาย พระสุคตทรงรู้อย่างนี้แล้ว ตรัสการสลัดทิ้งกรรมเหล่านั้น ๆ แก่เราทั้งหลาย” เมื่อท่านพระสารีบุตรพิจารณาเห็นอยู่อย่างนี้ จิตก็หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลาย ไม่ถือมั่นด้วยอุปาทาน

ธรรมจักขุอันปราศจากธุลี และปราศจากมลทินได้เกิดขึ้นแล้วแก่ที่สมนชปริพาชก ว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา”⁶

ที่สมนชปริพาชกแสดงตนเป็นอุบาสก

ลำดับนั้น ที่สมนชปริพาชกเห็นธรรม บรรลุธรรม รู้ธรรม หยั่งลงสู่ธรรม หมดความสงสัย ไม่มีคำถามใด ๆ มีความแก้แค้นแล้ว ไม่ต้องเชื่อใครอีกในหลักคำสอนของพระศาสดา ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

“ข้าแต่ท่านพระโคตม พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ข้าแต่ท่านพระโคตม พระภาสิตของพระองค์ชัดเจนไพเราะยิ่งนัก ท่านพระโคตมทรงประกาศธรรมแจ่มแจ้งโดยประการต่าง ๆ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่ผู้หลงทาง หรือตามประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่า “คนมีตาดีจักเห็นรูปได้” ข้าพระองค์นี้ขอถึงท่านพระโคตม พร้อมทั้งพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ ขอท่านพระโคตมจงทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป จนตลอดชีวิต” ดังนี้แล

ที่สมนชสูตรที่ ๔ จบ

⁶ ข้อความนี้หมายความว่าที่สมนชปริพาชกได้บรรลุโสดาปัตติผลเพราะฟังพระธรรมเทศนานั้น (ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๒๐๖/๑๕๔)